

UZUPEŁNIENIE DO PROGRAMU PRAC KONSERWATORSKICH

Wnętrza kościoła pw. Św. Wawrzyńca

Zespół Zamkowy w Malborku, ul. Starościńska 1, działka ew. nr 154/2, obręb 0011 Malbork

Patrycja Głuszko
Konservator zabytków
nr dyplomu 1400/196206/2018

Muzeum Zamkowe w Malborku
ul. Starościńska 1
82-200 Malbork

tel. (+48) 55 647 08 02
sekretariat@zamek.malbork.pl
www.zamek.malbork.pl

NIP 5791002043
BDO 000525034

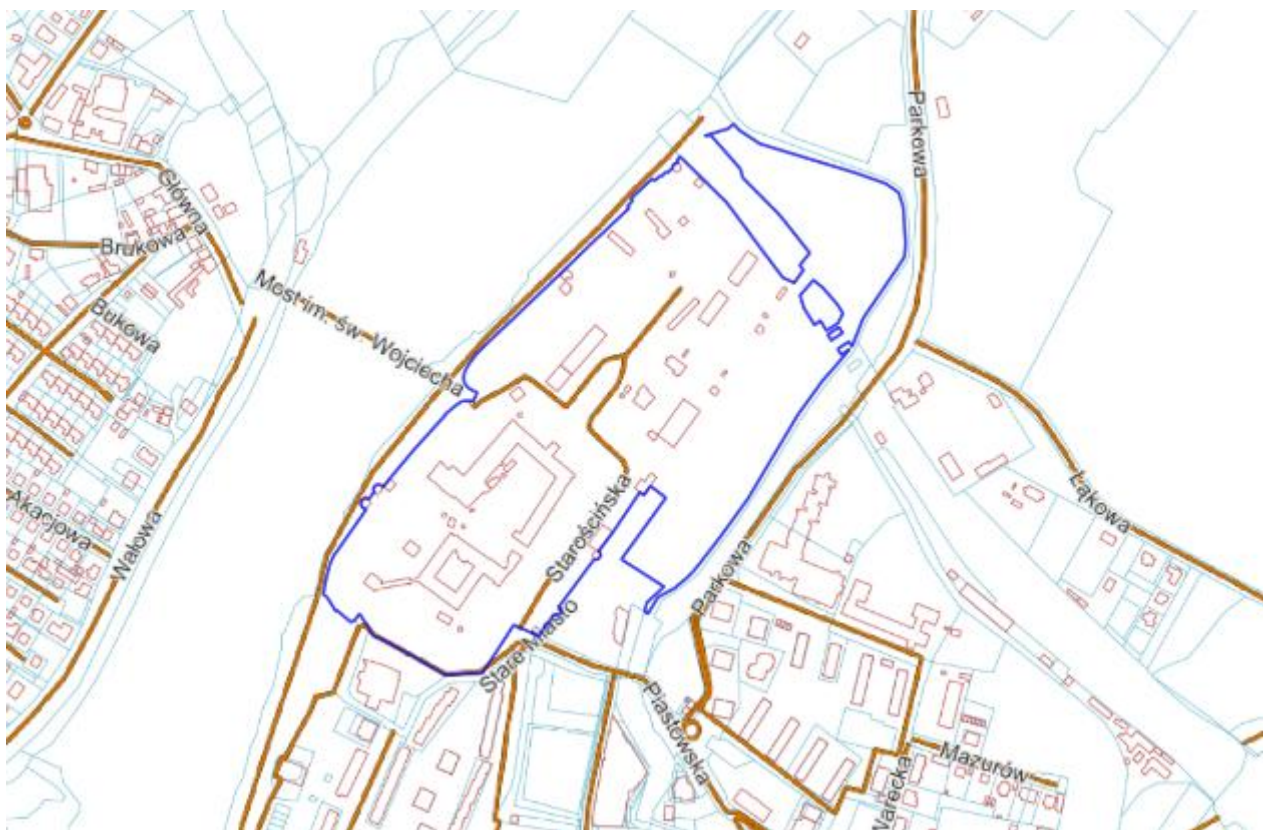

Spis treści

Informacje wstępne	3
Przedmiot opracowania	4
Ogólny opis stanu zachowania.....	4
Uzupełnienie do programu prac konserwatorskich ze wskazaniem metod materiałów i technik	6
Zalecenia i uwagi konserwatorskie	10
Dokumentacja fotograficzna stanu zachowania – fotografie ogólne	11
Spis ilustracji	13

Informacje wstępne

Opracowaniem objęto wnętrza kościoła Św. Wawrzyńca, który znajduje się na terenie Przedzamcza, które jest zlokalizowane w obrębie założenia zamkowego w Malborku. Zamek znajduje się w miejscowości Malbork, powiat malborski, województwo pomorskie, na działce ew. nr 154/2, obręb 0011 Malbork. Obiekt znajduje się pomiędzy ulicami Starościńską oraz Bulwarem im. Macieja Kilarskiego. Założenie posiada dostęp do drogi publicznej. Zespół Zamku Krzyżackiego podlega ochronie konserwatorskiej. Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku nr A-29 z dnia 20.09.1949 r. (obecnie nr A-23) obiekt wpisano do rejestru zabytków województwa pomorskiego. Ponadto, zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8.09.1994 r. założenie uznano za pomnik historii. W 1997 r. Zamek Krzyżacki w Malborku wpisano na listę światowego dziedzictwa UNESCO według kryteriów: II, III i IV.

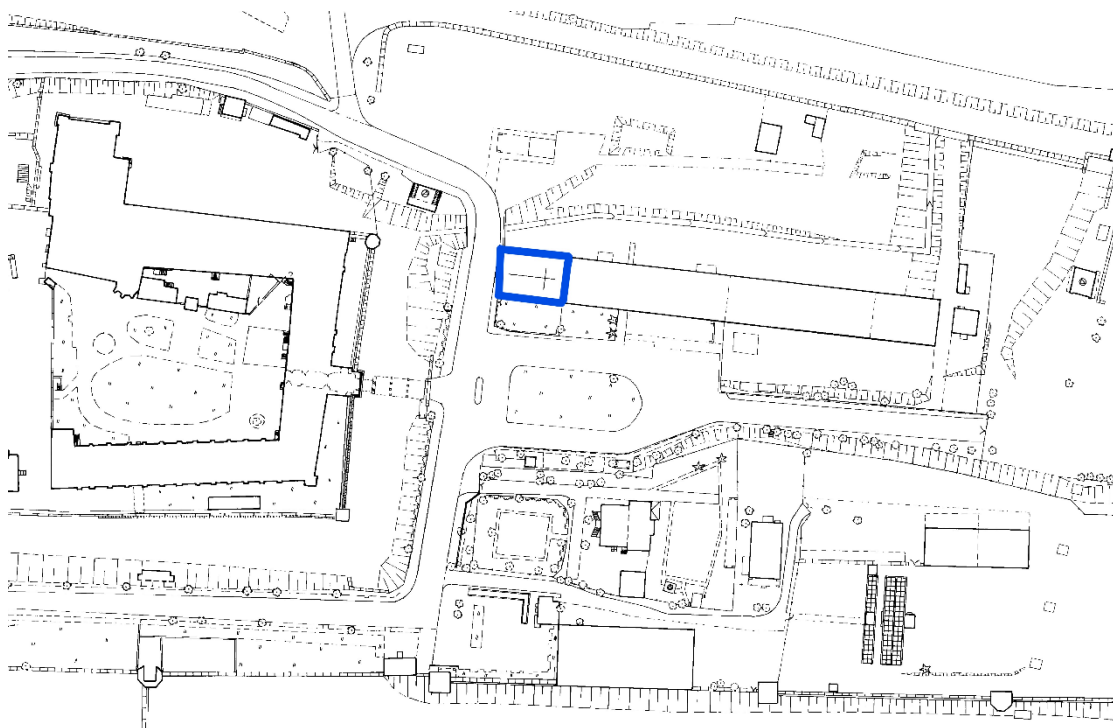
Ilustracja 1 Lokalizacja działki ew. nr 154/2 Obręb 0011 Malbork na współczesnym planie katastralnym (źródło: e-mapa.net)

Raport o działce

Przedmiot opracowania

Przedmiotem opracowania są wnętrza kościoła Św. Wawrzyńca. W latach 2021-2022 we wnętrzach przeprowadzono badania konserwatorskie, które pozwoliły na odsłonięcie fragmentów malatury oraz tynków historycznych, które pochodzą z czasów średniowiecznych (XIV wiek) oraz z czasów odbudowy zamku (XIX wiek). We wnętrzu znajdują się elementy drewniane, ceramiczne oraz mineralne, które należy poddać pracom konserwatorskim.

Ilustracja 2 Kolorem niebieskim zaznaczono lokalizację kościoła Św. Wawrzyńca.

Cel i zakres opracowania

Prace będą polegały na odsłonięciu malowideł oraz tynków historycznych, które obecnie przykrywają wtórne warstwy farb. Przeprowadzone prace polepszą stan posadzek ceramicznych, szklenia witrażowego oraz elementów drewnianych. Ponadto działania konserwatorskie będą wiązały się z wyeliminowaniem czynników niszczących oraz poprawą stanu zachowania poszczególnych elementów, które ze względu na wartość artystyczną, historyczną oraz naukową muszą zostać poddane pracom konserwatorskim.

Ogólny opis stanu zachowania

Stan kościoła określono jako zły. Obiekt od wielu lat nie jest użytkowany. We wnętrzu rozwijają się mikroorganizmy. Obserwuje się również wysokie zasolenie. Nieszczelności w dachu doprowadziły do lokalnego zalania posadzki, co z kolei doprowadziło do utworzenia się

na jej powierzchni nierówności. Podczas badań konserwatorskich przeprowadzonych w latach 2021-2022 odnaleziono we wnętrzach fragmenty malowideł. W wykonanych odkrywkach ich stan zachowania określono na względnie dobry, lecz wymagający podjęcia działań konserwatorskich. Nie jest znany stan zachowania warstw malarskich pod warstwami pobiał. Pracom konserwatorskim należy również poddać szklenie witrażowe. Obserwuje się na jego powierzchni spękania, liczne wypaczenia powierzchni oraz uszkodzenia opraw z ołowiu.

Ilustracja 3 Szalki po inkubacji.

W celu rozpoznania mikrobiologicznego wykonano badania jakości powietrza we wnętrzu oraz obecności zarodników mikroorganizmów. Badanie przeprowadzono przy wilgotności powietrza 22,5% oraz temperaturze 22,5°C. Badanie wykonano metodą sedymentacyjną. Metoda ta polega na grawitacyjnym osiadaniu pyłu oraz mikroorganizmów na pożywkę mikrobiologiczną. Z badania wynika, że wynik jest w górnej granicy normy, lecz na dzień wykonania pomiaru norma według skali B. Krzysztofika (1992) nie została przekroczona. Przeprowadzono również badanie metodą pobrania próbki z drewnianej tralki. Na tych elementach zaobserwowano biały nalot, który mógł świadczyć o obecności drobnoustrojów. Analiza nie pozwoliła jednoznacznie zidentyfikować wszystkich rodzajów grzybów obecnych w wymazie. W badaniu stwierdzono obecność grzybów pleśniowych (*mycelia sterilia*). Nie

wyklucza się jednak obecności zarodników grzybów domowych, które mogą powodować zgniliznę drewna. Konieczne

Uzupełnienie do programu prac konserwatorskich ze wskazaniem metod materiałów i technik

TYNKI

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej.

Zaleca się wykonanie szczegółowej dokumentacji fotograficznej bezpośrednio przed rozpoczęciem prac.

2. Zabezpieczenie wyposażenia ruchomego przed rozpoczęciem prac we wnętrzu.

Należy wynieść lub osłonić wyposażenie ruchome pozostające we wnętrzach. Zabezpieczeniu należy poddać w szczególności płytę nagrobną Dietricha von Legendorfa.

3. Usunięcie wtórnych warstw technologicznych.

Warstwy farb i pobiał należy usunąć metodą chemiczną, mechaniczną lub łączoną dobraną indywidualnie do każdego miejsca po uprzednim wykonaniu prób. Wybrana metoda nie może naruszać oryginalnych warstw malarskich.

4. Usunięcie zdestruowanych tynków wtórnych, które z uwagi na całkowitą destrukcję nie mogą zostać poddane zabiegom konserwatorskim.

W części północnej wnętrza, na styku z budynkiem infirmerii, występuje bardzo duże zasolenie, które doprowadziło do destrukcji materiału mineralnego. Uszkodzone tynki należy ostrożnie usunąć ręcznie przy użyciu dłut oraz młotków.

5. Dezynfekcja.

Należy wykonać dezynfekcję ścian wewnętrznych preparatem na bazie czwartorzędowych soli amoniowych, w stężeniu niższym niż 5%.

6. Odsalanie.

Należy wykonać lokalne odsalanie ścian w najniższych partiach. Odsalanie należy przeprowadzić przy użyciu wody destylowanej oraz pulpy celulozowej lub ligniny.

7. Podklejenie i wzmocnienie warstw malarskich.

Warstwy malarskie i tynki należy wzmocnić przy użyciu zapraw mineralnych oraz środków na bazie estrów kwasu krzemowego.

8. Podklejenie i wzmacnianie tynków.

Tynki należy podkleić systemami iniekcyjnymi dedykowanymi do zapraw historycznych. Zaprawa powinna być oparta o spoiwo mineralne. Wzmacnianie należy wykonać preparatami na bazie nanowapna lub estrów kwasu krzemowego.

9. Oczyszczenie zabrudzeń na tynkach i malowidłach.

Metodami suchymi, należy usunąć zabrudzenia z tynków i warstw malarskich. Zaleca się stosowanie metod pozwalających na delikatne oczyszczenie powierzchni, np. gumki typu wishab. Jeżeli podczas pracy z gumkami pomimo wykonanego wcześniej wzmocnienia, zaobserwuje się jakiegokolwiek ścieranie powierzchni warstwy malarskiej – należy przerwać zabieg oczyszczania.

10. Uzupełnienie ubytków w tynkach zaprawą mineralną.

Zaleca się uzupełnienie ubytków w tynkach przy użyciu zaprawy wapiennej. Struktura i tekstura tynku oraz sposób jego zatarcia, powinny być analogiczne do oryginału.

11. Uzupełnienia malatury.

Dopuszcza się lokalne scalenie malatury przy użyciu spoiwa syntetycznego oraz pigmentów mineralnych lub przy użyciu farb wapiennych. Zakres oraz forma uzupełnienia zostanie doprecyzowana na komisji konserwatorskiej z udziałem pracowników MZM.

POSADZKA

1. Niezbędne naprawy przy stabilizacji podłoża.

Z uwagi na nieszczelności dachu oraz brak użytkowania wnętrza od wielu lat, posadzka w kilku miejscach osiadła. Należy lokalnie rozebrać posadzkę w celu wyrównania podłoża oraz dokonać jej ponownego montażu w technice oryginału.

2. Wstępne oczyszczenie posadzki

Zaleca się oczyszczenie posadzek przy użyciu pary wodnej. Dopuszcza się zastosowanie środków do oczyszczania posadzek zabytkowych, które mają w swoim składzie mniej niż 5% niejonowych środków powierzchniowo-czynnych.

3. Uzupełnienie ubytków.

Należy uzupełnić ubytki w materiale ceramicznym oraz spoinowaniu przy użyciu zapraw mineralnych. Zaleca się stosowanie zaprawy wapiennej barwionej w masie z wypełniaczem w postaci piasku kwarcowego.

4. Zabezpieczenie posadzek.

Po zakończonych pracach zaleca się zabezpieczenie posadzek emulsją woskowo-żywiczną przeznaczoną do ceramicznych posadzek zabytkowych. Zaleca się użycie stężenia poniżej 1%.

WITRAŻE

1. Oczyszczenie szklenia – na sucho.

Należy wstępnie oczyścić szklenie metodami suchymi poprzez pracę ręczną z zastosowaniem pędzla z włosia naturalnego.

2. Oczyszczenie szklenia – na mokro.

Zaleca się oczyścić szkło 0,1% roztworem niejonowego mydła konserwatorskiego.

3. Klejenie uszkodzonych szkieł.

Uszkodzone szklenie należy skleić przy użyciu nieżółknącej żywicy epoksydowej.

4. Uzupełnienie ubytków szklenia.

Brakujące kwatery należy uzupełnić materiałem kompatybilnym z oryginałem.

5. Naprawy siatki ołowianej.

Należy wyprostować wybrzuszenia kwater oraz wykonać niezbędne naprawy pękniętych lutów. Należy uzupełnić brakujące elementy siatki ołowianej z analogicznego materiału.

6. Montaż szklenia zabezpieczającego.

Należy zamontować współczesne rozwiązanie zabezpieczające powierzchnię witraży od wewnątrz. Montaż dodatkowej, przezroczystej konstrukcji ma celu ustabilizowania warunków we wnętrzu.

ELEMENTY DREWNIANE – Strop, empora, klatka schodowa

1. Dezynfekcja oraz dezynsekcja wszystkich powierzchni drewnianych.

Do dezynfekcji należy zastosować preparaty na bazie czwartorzędowych soli amoniowych, do dezynsekcji środki na bazie permetryny.

2. Mechaniczne usunięcie wadliwych połączeń stolarskich, rozbiórka wiatrołapu.

Połączenia należy usunąć ręcznie, bez użycia elektronarzędzi. Należy usunąć wtórny element, tzn. drewniany wiatrołap, który wybudowano pod koniec XX wieku.

3. Impregnacja.

Należy wykonać wstępną impregnację fragmentów zdeintegrowanego drewna przy użyciu żywicy syntetycznej wpuszczanej metodą iniekcji w otwory wylotowe po owadach.

4. Usunięcie wtórnych powłok malarskich oraz zanieczyszczeń.

Metodą chemiczną, mechaniczną lub łączoną należy usunąć zabrudzenia oraz przemalowania ze wszystkich elementów drewnianych.

5. Uzupełnienie ubytków.

Drobne ubytki (poniżej 10 mm) należy uzupełnić akrylowymi lub winylowymi kitami do drewna. Większe ubytki (powyżej 10 mm) należy uzupełnić dwuskładnikową żywicą epoksydową.

6. Wykonanie niezbędnych napraw stolarskich.

Naprawy konstrukcyjne oraz wymianę uszkodzonych elementów, których z uwagi na całkowitą destrukcję nie można poddać konserwacji, należy wymienić na materiał analogiczny. Drewno użyte do prac musi być wysezonowane oraz opracowane i wklejone zgodnie ze sztuką stolarską.

7. Opracowanie kolorystyczne powierzchni drewna.

Należy scalić kolorystyczne wszystkie elementy drewniane z zastosowaniem farby lub lakiery o kolorystyce analogicznej do oryginału.

8. Zabezpieczenie przeciwogniowe oraz biobójcze.

Należy zabezpieczyć elementy drewniane poprzez pokrycie ich preparatem ognioochronnym oraz bioochronnym.

Zalecenia i uwagi konserwatorskie

Materiały użyte podczas konserwacji powinny być kompatybilne z oryginałem, w miarę możliwości odwracalne. Nie dopuszcza się stosowania materiałów typowo budowlanych, zawierających w swoim składzie takie substancje jak gips czy cement.

Wszelkie zadania, które nie zostały zawarte w programie prac konserwatorskich należy rozpatrzyć i podjąć decyzję dalszego postępowania w oparciu o konsultacje z przedstawicielami Muzeum Zamkowego w Malborku oraz nadzorem autorskim i konserwatorskim.

Po zakończeniu prac konserwatorskich konieczne jest sporządzenie dokumentacji powykonawczej, zgodnie z wytycznymi opracowanymi przez MZM.

Zaleca się, aby w toku trwania prac konserwatorskich na bieżąco weryfikować założenia niniejszego opracowania.

Dokumentacja fotograficzna stanu zachowania – fotografie ogólne

Ilustracja 4 Fotografia panoramiczna wnętrza kościoła Św. Wawrzyńca, widok na stronę północną.

Ilustracja 5 Wnętrze kościoła Św. Wawrzyńca.

Ilustracja 6 Płyta nagrobna Dietricha von Legendorf.

Ilustracja 7 Panoramiczna fotografia ściany zachodniej z emporą.

Spis ilustracji

Ilustracja 1 Lokalizacja działki ew. nr 154/2 Obręb 0011 Malbork na współczesnym planie katastralnym (źródło: e-mapa.net)	3
Ilustracja 2 Kolorem niebieskim zaznaczono lokalizację kościoła Św. Wawrzyńca.	4
Ilustracja 3 Szalki po inkubacji.....	5
Ilustracja 4 Fotografia panoramiczna wnętrza kościoła Św. Wawrzyńca.....	11
Ilustracja 5 Wnętrze kościoła Św. Wawrzyńca.	11
Ilustracja 6 Płyta nagrobna Dietricha von Legendorf.....	12
Ilustracja 7 Panoramiczna fotografia ściany z emorą.....	12